

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Hittudományi Doktori Iskola
Kánonjogi Program

Az állandó diakonátus
önálló egyházi hivatallá válásának lehetősége
a hatályos egyetemes egyházi törvényekben

PhD tézisek

Készítette: Tokodi Bence

Témavezető: DDr. Szuromi Szabolcs Anzelm O.Praem.

Budapest, 2010.

Évek óta érlelődött bennem a dolgozat címében meghatározott téma kifejtése, a végső indítást azonban egy közvetlen közelemben élő, az átlaghoz képest fiatalon és kényszerűen nyugdíjazott paptársam tragikus halála adta meg. Világos, hogy nem a kánonjogtudomány feladata az ilyen és ehhez hasonló fájdalmas esetek orvoslása, hiszen a kánonjog célja az, hogy rendezze és működésében segítse azokat az intézményi kereteket, amelyek Krisztus akaratából, a Szentlélek működése révén felépítik és fenntartják Krisztus Egyházát. Ugyanakkor, éppen a kánonjog segíthet abban, hogy kialakulhassanak azok az intézményes keretek, melyek segítik a szent szolgálattevőket abban, hogy feladatuknak egész életükben örömmel és teljes emberként szenteljék magukat.

Nehéz, ha nem lehetetlen az egész Világegyház problémáira megoldást találni, hiszen a helyi egyházak működését jelentős mértékben befolyásolja az a kultúra, melyben az adott közösség működik. A klérus életkörülményeinek vizsgálatánál éppen ezért a Székesfehérvári Egyházmegye történetéből és jelenéből indultam ki, egyrészt azért, mert ennek az egyházmegyének vagyok magam is a papja, másrészt pedig azért, mert ennek az egyházmegyének a történelme és állapota pillanatképet adhat bármelyik magyarországi egyházmegye általános helyzetéről. Munkám során a téma jellege miatt kitekintést tettem a pszichiátria területére is, amely jóllehet nem a joghoz tartozó terület, de segédtudományként nem idegen a kánonjogtudományt a gyakorlati életben művelő szakemberek számára.

Nagyon fontos, hogy az új kezdeményezések harmóniában legyenek az egyház állandó hagyományával. A radikálisan új kezdeményezések helyett az Szentírás, a Szent hagyomány, és az egyes szentségek által létrejövő intézményi keretek azok, amelyeknek az egyes korokban megjelenő új kezdeményezéseknek – mint szerves folytatásnak – meg kell felelni. Témám választásában teljesen gyakorlati szándék vezetett: az állandó diakonátus identitása meghatározásának és az áldozópapi szolgálattal való viszonyának tisztázására irányuló kísérlettel szeretnék egyrészt segítséget nyújtani a diakonátusi körök tagjainak abban, hogy ne az aktuális divatok, belső rendezetlenségek alapján, hanem az egyház szándéka szerint keressék és találják meg szolgálatuk helyét az egyházban; másrészt abban, hogy a diakónusi szolgálat valóban önálló egyházi hivatallá válhasson a magyar katolikus egyházban.

Nemcsak Magyarországon, hanem a világszerte tapasztalható az egyházi közigazgatáson belül mindezeknek, sőt ezeknél jelentősebb problémáknak is az orvoslására irányuló szándék. Az eddigi kísérleteket összegezve arra a következtetésre juthatunk, hogy a leírt problémakörök megoldásában – az állandó diakonátus helyzete és a plébániarendszer krízise – nagy segítséget jelenthet az egyház ókori struktúrájának vizsgálata, és az azzal kapcsolatos következtetések levonása.

Mindezek értelmében dolgozatom témáját és alapkérdését a következőképpen határozom meg: *napjaink egyházszervezetében, a klérus mindennapi életében és működésében fellelhető krízisjelenségekre mindenképpen szükséges-e a klérus szervezetének új rendszerét kiépíteni, vagy az egyház saját tradícióját az egyházkormányzat szempontjából vizsgálva találhatunk-e megoldást a patrisztikus kor egyháza klérusának működésében és annak naprakészé tételében?*

A leírt kérdésre választ kerestem az egyházi renddel kapcsolatos teológiai véleményekben és tanítóhivatali megnyilatkozásokban; választ kerestem az egyház szervezetének történelmében. Többféle módon szembesültem a krízis jelenségeivel mind a magam, mind paptársaim életében. Igyekeztem a tapasztalataimat és a megszerzett információkat szintézisbe hozni, és a kánonjog adta keretek között megoldást találni. A téma kutatásában nem az egyházmegyei kormányzás problémáira való egzakt válaszadás szándéka irányított – ez mind a dolgozat kereteit, mind a képességeimet jelentősen meghaladta volna –, hanem a megoldási lehetőségek keresése vezetett.

Dolgozatom oldalain tehát ezt a válaszkeresést fogalmaztam meg, majd a megoldás vizsgálata után a következő eredményre jutottam:

- Az áldozópapság és a diakonátus feladatköre egyaránt nélkülözhetetlen az egyház mindennapi életében.
- Jóllehet a(z állandó) diakonátus és az áldozópapság közös gyökérből, az egyházi rend szentségéből fakad, ugyanakkor egymástól különböző, állandó, teljes értékű és önálló feladatkört képeznek teológiai, egzisztenciális (életformai), spirituális és kánonjogi szempontból. Ez utóbbi szempontból a két feladatkör önállóságát és teljes értékűségét támasztja alá
 - az egyházi rend ezen két fokozatáról szóló egyházi tanítás és teológiai vélemény;
 - az egyház első évezredében működő egyházkormányzati modellek;
 - az 1917-es és az 1983-s CIC között végbement fejlődés;

- a papságra és a diakonátusra való képzés közötti különbség;
 - az áldozópapok és az állandó diakónus életformája közötti különbség;
 - az áldozópapok és a diakónusok tevékenységi köre és jellege közötti különbség.
- A diakonátus és az áldozópapi szolgálat a világegyház jelentős részének részleges jogszabályaiban az egyetemes törvényekhez képest nincs eléggé szétválasztva. Ennek okai többek között:
 - A diakónusi szolgálat szükségszerűsége első látásra nem szembetűnő, mivel sajátos feladataikat, az egyház strukturális működésének megteremtését és fenntartását leginkább papok és laikus lelkipásztori kisegítők végzik el.
 - Az eleve túlterhelt papok a diakonális tevékenység felvállalása miatt teljesítőképességük végét járják. Pótlásukat többek között diakónusokkal igyekeznek megoldani, akik egyúttal a papi munka egy részét is elvégzik, valójában nem diakónusként, hanem papság pótlóiként működve.
 - A 83-as CIC előtti fogalmak okozta beidegződés.

A részleges törvényhozók (püspöki konferenciák, megyéspüspökök, esetleg nemzeti zsinatok) előtt az a feladat áll, hogy a CIC adta lehetőséggel élve, a papi és a diakónusi munkakörök szétválasztásával és az állandó diakónusok életformájának és képzésének konkrétabb körülírásával elkülönítse a két szentelési fokozatot. Ezt javallja az egyetemes Törvényhozó szándéka, a papok, állandó diakónusok, papnövendékek érdeke, mentális egészsége és az, hogy az állandó diakonátus iránt érdeklődők előtt konkrét pályakép álljon.

Mindezt összefoglalva:

- A diakonátusnak, mint állandó és önálló szentelési fokozatnak a helyreállítása nem csupán azt jelenti, hogy lehetővé tesszük cölebsz és házas férfiak számára

a diakónusi szolgálat végleges vállalását, hanem azt is, hogy a diakonátust mint egyházi hivatalt is helyreállítjuk annak teljes tevékenységi, illetékességi körével és életformai körülményeivel együtt.

- A felsorolt kívánalmakra a patrisztikus korban működő egyházi szervezet kitűnő válaszokat ad, és egyben megmutatja azokat a pontokat is, melyeket korrigálni érdemes.
- Létrehozható egy olyan egyházmegyei kormányzati modell, mely szerves folytatása lehet az egyház valódi tradícióin alapuló egyházmegyei szervezetnek, és visszaadja mind az áldozópapságnak, mind a diakonátusnak azt a sajátos jellegét, ami az egyes fokozatok önálló identitásának és hivatali struktúrájának, valamint az egymáshoz való helyes viszonyuk kialakulásához elengedhetetlen. Ennek az egyházkormányzati modellnek a lényege abban áll, hogy a plébánosi hivatal és a plébánia helyett az egyházmegyét és a megyéspüspök lelkipásztori szerepét állítja középpontba. Innen kiindulva értelmezi mind az áldozópapi rendet a maga hivatalaival (plébános, káplán) és működési területeivel (központi egyházmegyei kormányzati feladatok, felsőoktatás, plébánia, rétegpasztoráció), mind a diakónusi rendhez köthető tevékenységi területeket (struktúrafenntartás, közösségszervezés, vagyonkezelés, karitatív munka, liturgikus szolgálat).
- Az ilyen módon kialakítandó, a korai egyházmegyei struktúrával organikus rokonságot mutató plébániai és diakóniai szervezet kiépítésére a hatályos egyetemes egyházi törvények maradéktalan lehetőséget biztosítanak, az egyetemes törvényeknek csupán a részleges törvényekkel való helyi alkalmazásának újragondolására van szükség.

Itt értünk el ahhoz a ponthoz, ahol a további kutatások irányát meg lehet határozni. A kánonjogi kutatás irányulhat az intézménytörténeti kérdések és a helyi, részleges törvényhozás szándékának, körülményeinek alaposabb megismerésére, melyből további információkat kaphatunk a témára vonatkozóan.